

VIKTN AV KULTURARV

RIKSANTIKVARIEÄMBETETS HÖSTMÖTE 2008
2–3 december, Skandiabiografen, Stockholm

 RIKSANTIKVARIEÄMBETET

INGER LILIEQVIST

LENA ADELISOHN LILJEROTH OCH
PETER ARONSSON

VIKTEN AV KULTURARV

Riksantikvarieämbetes höstmöte 2008 öppnades av riksantikvarie **Inger Lilieqvist** som hälsade alla välkomna och påminde om mötets rubrik: Vikten av kulturarv. Hon såg fram emot två dagar av diskussion om kulturarvets ekonomiska och existentiella värden.

Kulturminister **Lena Adelsohn Liljeroth** tog över scenen och berättade om årets kulturbudget, som dagen före hade antagits av riksdagen. Regeringen har prioriterat tre områden:

1. Kultur för barn och unga. Mer kultur i skolan!
2. Möjlighet att visa upp kulturarvet. De statliga museerna får mer pengar.
3. Bättre villkor för kulturskaparna.

Kulturen och kulturarvet är viktiga samhällsbärare, konstaterade **Lena Adelsohn Liljeroth**. Kultur kan göra nytta, men måste inte göra det. Vi måste våga stå upp för det onyttiga och det fula.

Därefter tog moderator **Peter Aronsson** vid. Han är professor i kulturarv och historiebruk och introducerade eftermiddagens första session om kulturarvets betydelse och nytta. Aronsson började med att påminna om att begreppet "kulturarv" är ganska nytt och fick betydelse först i slutet av 1980-talet. Med Berlinmurens fall och östblockets sammanbrott uppstod nya perspektiv på det förflutna och nya frågor om vad som borde bevaras för eftervärlden.

– Frågan om kulturens och kulturarvets nytta aktualiseras alltid när samhällen förändras, sa Peter Aronsson.

Därefter tog han åhörarna med på en historisk exposé med avstamp i 1600-talets första hälft. Då tillsattes de första riksantikvarierna och det utgick propäer från landets predikstolar om insamling av historiska minnen. Fokus låg på sådant som kunde stärka den nymornade stormaktens självbild och internationella anseende.

Efter första världskriget har heroiska minnen av krig blivit mindre intressanta. Istället ska kulturarvet påminna oss om att "detta må aldrig hända igen". Nationen tonas ner; på senare tid har det lokala och existentiella blir viktigare. Frågan i dag handlar mycket om vilken typ av kulturarv som bör bevaras. "Måste

historia alltid vara underhållande, roligt och säljbart för att vara viktigt?" frågade sig Peter Aronsson retoriskt. Svarar vi ja på den frågan kanske vi underskattar kraften i kulturarvet, menade han.

Synen på kulturarv och vad som är bevaransvärt har skiftat i historien. Detta är angeläget att minnas när vi idag diskuterar kulturarv och bevarandefrågor. På så sätt kan vi undvika att få slagsida i nuet. Att föreställa sig framtidens behov av förflutenheter kräver både försiktighet och fantasi, avslutade Peter Aronsson.

Utdelning av Riksantikvarieämbetets förtjänstmedalj

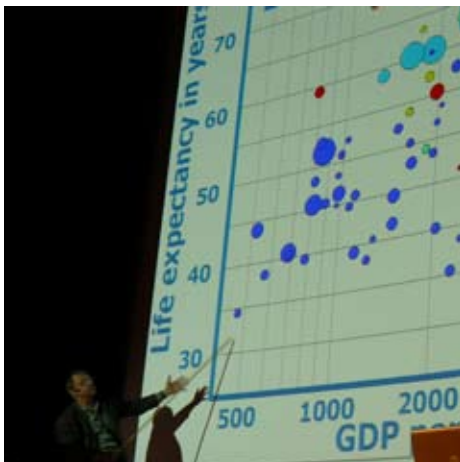
Inger Lilieqvist delade ut Riksantikvarieämbetets förtjänstmedalj, som i år gick till "Världsarvsdagen för barn och ungdomar 2008" i Visby. Projektledaren **Fredrik Blomgren** tog emot priset och presenterade Världsarvsdagen tillsammans med gymnasieeleven **Martina Bäckman-Pierrot**. Mer information om pristagarna finns på www.varldsarvsdagen.se

FREDRIK BLOMGREN MED ELEVER FRÅN VISBY

GUNNAR BJURSELL

HANS ROSLING

MIKAEL EIVERGÅRD

1. Kulturens betydelse för hälsan

Gunnar Bjursell, professor i molekylärbiologi vid Göteborgs universitet, inledde eftermiddagens diskussioner. Bjursell har de senaste åren ägnat sig åt att studera olika kulturaktiviteters betydelse för hur vi mår. Att ämnet är hett bland forskare bevisas bland annat av artiklar om kulturens inflytande på neuropsykologiska processer, publicerade i ansedda vetenskapliga tidskrifter.

De mest framstående forskarna kan i dag visa vad som händer i hjärnan när vi lyssnar på ett musikstycke, berättade Gunnar Bjursell. Deras studier demonstrerar att hjärnan reagerar positivt på kulturyttringar som musik och konst. Alltså måste kultur tas på allvar när det gäller människors hälsa och motståndskraft mot sjukdomar.

Forskning har visat att personer som haft stroke återhämtar sig fortare om de får lyssna på musik. Stimulansen gör att synapserna återbildas snabbare än annars (synapsen är de kontaktställen där nervimpulser överförs från en nervcell till en annan cell). Likaså har dans visat sig verksamt på patienter med Parkinsons sjukdom.

Gunnar Bjursell medverkar själv i ett tvärvetenskapligt forskningsprojekt om kopplingar mellan kultur och hälsa. Projektet verkar för ett närmande mellan den kulturella sektorn och den naturvetenskapligt dominerade hälsoforskningen

Kulturen är inte bara nöje, det är den som gör oss till människor, poängterade Bjursell. Dess bevisade neurobiologiska effekt gör den än viktigare i vårt snabbt föränderliga samhälle.

2. Kulturarv och hälsovariationer i Sverige och världen

Överallt i världen stiger inkomsterna medan barnadödligheten sjunker och familjerna blir mindre. Samhällsutvecklingen går mot modernitet och välbästand nästan överallt och utvecklingen har gått mycket längre än de flesta av oss inser. Det sa **Hans Rosling**, professor i internationell hälsa vid Karolinska institutet, som använde sig av statistik för att göra rent hus med en förlegad syn

på global utveckling. Det är hög tid att kasta gamla indelningar i i-länder och u-länder i soptunnan, menade han.

Med hjälp av rörlig datorgrafik på storbildsskärm åskådliggjorde Rosling olika länders välbästand vid olika tidpunkter i historien. Bland annat visade han att Sverige 1743 låg på samma välfärdsnivå som Sierra Leone gör idag. 1810 var vi lika med Mocambique, 1910 med Ghana och 1933 med Guatemala. Publiken fick också veta att Vietnam i dag har samma levnadsstandard som USA hade på 1970-talet, att Singapore har lägre barnadödlighet än Sverige och att det i Asien varje år produceras lika många fysik- och kemiingenjörer som i Västeuropa.

Grunden till den här utvecklingen handlar om ekonomi och utbildning, slog Rosling fast. När vi analyserar den är det viktigt att skilja på mål och medel. Kultur och mänskliga rättigheter är mål – något att sträva mot. Tappa inte perspektivet! uppmanade han publiken.

Exempel på Roslings rörliga datorgrafik finns på www.gapminder.org

3. Samspelet mellan kulturarv och folkhälsopolitik

Mikael Eivergård, doktor i etnologi och utredare på Folkhälsoinstitutet, berättade om egna erfarenheter av kulturkrockar mellan musei-/kulturarvssektorn och det medicinska fältet. Ska man föra samman begrepp som kultur och kulturarv med hälsa och medicin så måste man vara medveten att sådana krockar kan ske, påpekade han. Det handlar om olika vetenskapliga världar och skilda perspektiv.

Eivergård varnade för att begränsa relationen mellan kulturarv och hälsa till en medicinsk fråga. Kulturarv är ett besvärligt begrepp, och som sådant kan det vara en resurs i ett större, folkhälsopolitiskt syfte. Om man ser det som ett redskap med vilket människor kan få perspektiv på sin tillvaro och möjlighet att påverka sin situation så är det utan tvekan viktigt för folkhälsan.

GUNNEL CARLSON

4. Vikten av det gröna

Trädgård kan vara en enorm kraft när det gäller att föra historien vidare, underströk **Gunnel Carlson**, journalist och programledare med det gröna som specialitet. Hon exemplifierade med en krukväxt, Stillerydspelargonen, som idag är det

enda levande minnet av den ståtliga Stillerydsgården i Karlshamn. Ett annat och äldre exempel är akantusväxten, vars siluett inspirerat konst och arkitektur sedan antiken. I akantusornamentiken samverkar historia, kultur och växtlighet.

Gunnel Carlson visade bilder från Fredriksborgs slott på Jylland, där den danska staten satsat pengar på att restaurera den magnifika slottsträdgården. I Sverige är vi inte lika generösa med allmänna medel till trädgårdskultur. Chansen finns dock nu, sa Carlson, när Norrvikens trädgårdar utanför Båstad hotas av exploatering. Norrviken är ett levande monument över 1900-talets trädgårdshistoria. Här har Riksantikvarieämbetet en viktig uppgift att stötta ett kulturarv som aldrig lönat sig men som likväl är kulturhistoriskt ovärderligt, manade Gunnel Carlson.

Paneldiskussion om kulturarv och hälsa

Moderator Peter Aronson ställde frågan ”Berikar era perspektiv varandra eller konkurrerar de?” till de föregående talarna (Rosling hade dock lämnat konferensen). Frågan fick inget konkret svar, men Mikael Eivergård underströk att kultur inte är en biologisk utan en social kraft som kan förändra samhällen och Gunnel Carlson påpekade, apropå trädgårdskultur, att denna ofta förstörts genom människans framsteg och framgång. Ekonomisk utveckling kan alltså också betyda förstörd kultur. Gunnar Bjursell tyckte att diskussioner om kulturens nytta ofta blir ensidiga. Den har olika effekter och är viktig för att människor ska känna sammanhang i sitt liv och i historien.

Aronsson återknöt till Roslings föredrag och konklusionen att kultur inte skapar avgörande samhällsutveckling. Är det kanske bara i vårt privilegierade hörn av världen som vi överhuvudtaget kan fundera över det här?

Mikael Eivergård tyckte att en sådan fråga förutsätter att vi vet vad vi menar med begreppet kultur. Det kan inte flyttas hur som helst i tid och rum. Aronsson höll med och sa att det som är viktigast i vårt kulturarv, det bärande, är sådant som samtiden är oförmögna att se.

GUNNEL CARLSON, MIKAEL EIVERGÅRD, GUNNAR BJURSELL OCH PETER ARONSSON

CHRISTINA FREDENGREN OCH SVEN-ERIC LIEDMAN. NEDAN: INGELA ROMARE

ÅTERFÖRTROLLNING AV KULTURARVET

Tisdagens andra session handlade om kultur arvets roll i det senmoderna samhället. Går det att mäta och ställa ut på en marknad, eller hör kulturen till känslans och det ommätbaras domäner?

1. ...eller kultur arvet som återförtrollare

Christina Fredengren, doktor i arkeologi vid RAÄ diskuterade de här frågorna med Sven-Eric Liedman, professor i idéhistoria vid Göteborgs universitet. De tog avstamp i begreppet avförtrollning, som sociologen och filosofen Max Weber menade var konsekvensen av teknologins, konsumismens och det rationella tänkandets grepp om samhället. Sven-Eric Liedman påpekade dock att även moderniteten kan vara förtrollande, inte minst ur den aspekten att den moderna människan tror att alla problem som uppstår går att lösa. Att allt hela tiden blir bättre. Återförtrollning handlar om att ladda en plats med ett särskilt värde. Att göra den icke utbytbar. Risken med laddningen, eller förtrollningen, är att allting blir lika mycket värt. Och därmed lika lite.

”Visst vore det bra om vi kunde sätta en prislapp på kultur arvet”, spekulerade Sven-Eric Liedman. Men det är samtidigt meningslöst. Vad är det vi ska mäta? Vad säger en marknadsnotering om en plats eller ett tings verkliga värde?

Alla som arbetar med kultur arvet måste ta ansvar för att det varken relativiseras eller förminskas, menade Fredengren.

Vi måste våga uttolka det och försvara dess värde, utan att förenkla.

Kultur arvet skapar mening och gemensamma värden i en gemensam värld, sammanfattade Sven-Eric Liedman.

2. Kultur och människans existentiella villkor

Som jungiansk psykoanalytiker och dokumentärfilmare skildrar Ingela Romare människans två verkligheter: den yttre och den inre. Beröringspunkten mellan dessa två är symbolen, vilken Romare beskrev som ”det bästa möjliga uttrycket för det som fortfarande till en del är okänt”. Symbolen för samman det medvetna med det omedvetna, det yttre med det inre.

Vi människor behöver leva i de här två förhållningssätten samtidigt, förklarade hon, annars kan vi inte hantera vår existens. Ägnar vi oss åt det enbart mätbara så tar vi bort kreativiteten ur våra liv. Den skapande människan gjuter alltid in något mer, något icke mätbart, i tillvaron och tingen.

I konsekvens med detta är kultur uttryck för vår skapande förmåga, vår förmåga att symbolisera. Att använda ord som kulturproducent eller -konsument blir därmed felaktigt, eftersom det antyder att kulturen är en vara på en marknad, menade Ingela Romare.

När vi förstör kultur och kultur arvet – inre och yttre – blir konsekvensen avhumanisering. Därför är det livsviktigt att värna och värdera det.

MIA GEIJER

PETER ARONSSON

ANDREAS HEYMOWSKI

3. Hur Vasaslotten gestaltats som nationella monument

De som restaurerar kulturarvet har makt, inledde arkitekturhistorikern och bebyggelseantikvarien Mia Geijer sitt anförande. Makt över historien och hur den gestaltas för eftervärlden. Själv har Geijer skrivit sin avhandling om hur Vasaslotten har restaurerats under 150 år, från 1850 till 2000. När vi studerar dessa byggnadsmonument fördjupar vi oss också i vår egen profession som arkitekter och antikvarier, sa hon.

En rad faktorer, som ekonomi, praktiska hänsyn, historiesyn och konstnärliga preferenser har påverkat hur slotten restaurerats genom tiderna. Under 1800-talet ingick Vasaslotten i en nationell historieskrivning som skulle ena nationen. Kulturarvet var viktigt för sammanhållningen – nästan som en del av ett psykologiskt försvar. På Vadstena slott inreddes festsalar som gjorde stora inskränkningar i renässansarkitekturen. Under 1900-talet har inställningen till restaurering förändrats; först med riksantikvarien och kulturarvsorganisationen Sigurd Curman som menade att man inte skulle dölja vilka förändringar som gjorts.

På 1960-talet experimenterade man med betong med mindre hållbart resultat. På 1980-talet började i Vadstena arbetet med att förse slottet med nya fästningsvallar, signerade arkitekten Nils Ahrbom. Han arbetade medvetet med moderna former för att skilja ut nytt från gammalt. När arbetet slutfördes strax före sekelskiftet, var målet att vallarna skulle göras i renässansstil för "historisk trovärdighet". Det innebar en marknadsanpassning

där besökarna blir kulturarvsturister som ska upplysas om svensk historia, sa Mia Geijer.

Drömmen om det autentiska kulturarvet förblir dock inget annat än en dröm, konkluderade Geijer. Men för att kunna verka som goda kulturarvsbyråkrater måste vi ha kunskap om våra företrädare och deras bevekelsegrunder för olika typer av restaureringsarbeten.

Reflektioner om återförtrollning av kulturarvet

Peter Aronsson sammanfattade fredagens andra session. Vad är egentligen vikten av kulturarvet? Lider det av anorexi, historielöshet. Är det tvärtom överviktigt? Kan man tala om kulturarvets nytta utan att hamna i reduktionism?

Ett kraftfullt kulturarv måste inbegripa flera fält: ekonomi, politik, kunskap, existentiella frågor och visioner, sa Aronsson. Det är i helheten, sammanknytningen av enskildheter, som återförtrollning sker.

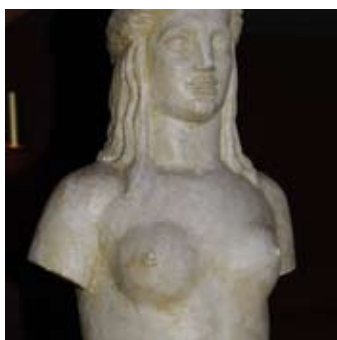
Förslag till ombyggnader av Operan

Mötets första dag avslutades med en presentation av olika ombyggnadsalternativ för Operan i Stockholm. Förslagen kommer från elever på avdelningen för restaureringskonst vid Konsthögskolans arkitekturskola och introducerades av Andreas Heymowski, tidigare professor vid Konsthögskolan. Alla gick ut på att Operan stannar i det nuvarande huset vid Gustav Adolfs torg.

Skandiabiografens historia

Mats Kullander, etableringschef på SF bio berättade om Gunnar Asplunds berömda biograf, som öppnades på nytt i december 2001. Bion är ett stycke kultur- och biografhistoria som har krävt stor hänsyn i restaureringsarbetet. Under arbetet med inredningen på 1920-talet samlade Gunnar Asplund en rad ännu oetablerade konstnärer kring sig, bland andra Leander Engström, Alf Munthe och Einar Forseth.

MATS KULLANDER

KULTURARV SOM TILLGÅNG

Onsdagens första session gav tre olika perspektiv på hur man ser på och beräknar kulturarvets värde.

1. Kulturarv ger konkurrensfördelar

Vårt samhälle är i dag besatt av ekonomism och accepterar inga andra värdemätare än de ekonomiska. Så drastiskt inledde **Lars Magnusson**, professor i ekonomisk historia vid Uppsala universitet, sitt föredrag.

Idag kan vi se att människor värderar också vård, kultur och kulturarv ekonomiskt, det vill säga att de kan tänka sig att avstå annat till förmån för till exempel kultur. Det finns också, påpekade Magnusson, en ny diskussion om immateriellt kapital som är intressant ur ett kultur- och kulturarvsperspektiv. Detta kapital innefattar undflyende värden som goodwill, kunskap och varumärke och har blivit allt viktigare i tjänstesamhället. Exakt hur man ska mäta de här värdena är dock inte klart – fortfarande finns ingen adekvat måttstock att arbeta med.

Om man vänder på resonemanget kan värdeaspekten bli tydligare, sa Lars Magnusson. Kanske är det så

att ett värde blir synligt först när man förlorat det? Vad kostar det att förlora minnet? Vad kostar det för ett företag att avskäras från sin historia och inte längre veta vad man håller på med? Vad kostar det ett land som förlorar territorium, eller ett folk som förlorar sitt land?

Peter Aronsson inflikade här att det vore intressant att se exakt vilka åtgärder som ökar respektive minskar värdet på kulturvård. Nya regelverk, bättre goodwill, patent? Frågan hur man ska värdera kulturarv är inte enkel, då historien tillhör oss alla.

2. Samspelet mellan fastighetspriser och kulturvärden

Kulturarv och kulturhistoriska platser kan påverka fastighetspriser och därmed den lokala ekonomin, berättade **Pia Juusola**, doktorand i nationalekonomi vid Internationella Handelshögskolan i Jönköping. Hennes avhandling handlar just om ekonomisk värdering av kulturarv och hon har gjort en pilotstudie på Visingsö för att se om öns kultur och naturmiljöer påverkade huspriserna. Det gjorde de.

LARS MAGNUSSON

PIA JUUSOLA

ULF SILVANDER

CARL ÄLFVÅG

Juusola tittade vidare på vissa variabler av fastighetspriserna i hela Jönköpingsområdet: fastighetsspecifika, tillgänglighets-specifika och områdesspecifika. Resultatet angav att människor är beredda att betala 2,6 procent mer för en fastighet som ligger i ett område med stora natur- och kulturvärden. Urvalet bestod av cirka 7 000 fastighetsförsäljningar vilket motsvarar ungefär tio procent av samtliga försäljningar som ägt rum i kommunen under den studerade perioden.

Juusola har gått vidare med att samköra fornminnesregistret mot fastighetsregistret för att få fram riktvärden för renodlade kulturområden. Problemet här är att fornminnesregistret innehåller samtliga fornminnen, även sådana som inte är synliga och som därmed inte kan ha antas ha någon positiv påverkan på fastighetspriserna. Därför arbetar Juusola nu med att göra någon sorts urval.

3. Betalningsviljan för naturvärden

Svenskt Friluftsliv, paraplyorganisation för 21 ideella friluftsförbund, har tagit fram en rapport om det svenska friluftslivets ekonomiska värde. Ulf Silwander, generalsekreterare för Svenskt Friluftsliv presenterade den så kallade betalningsvillighetsstudien, vars resultat visar att friluftslivet i Sverige representerar minst 35 miljarder kronor per år. En viktig insikt var att det upplevda värdet av aktiviteterna ofta översteg det faktiska belopp man satsat.

Den fullständiga rapporten finns att ladda ner på www.svensktfriluftsliv.se

Skulle det, på motsvarande sätt, gå att mäta betalningsvilja för kulturarvet? Viktigt är, enligt Ulf Silwander, att man har klart för sig exakt vilka värden man vill mäta och vad resultaten ska användas till. Vad gäller friluftslivet är den samlade bilden fragmentarisk och siffran 35 miljarder är troligen att betrakta som ett minimivärde. Visst kan man studera enskilda objekt eller marginella förändringar, men eftersom kulturarvet inte sällan är oersättligt blir en betalningsvillighetsstudie knappast relevant.

Tillgänglighetsförbättringar 2010

Efter första sessionen presenterade Carl Älfvåg från Handisam (myndigheten för handikappolitisk samordning) den nationella handlingsplan för handikappolitik som ska vara genomförd år 2010. Ett viktigt motto är enligt Carl Älfvåg, "Det som är nödvändigt för någon är bra för alla".

Tillgänglighetsfrågorna kommer ofta in lite för sent in i planeringen, påpekade Älfvåg. Resultatet kan bli kostsammare byggen och restaureringar, liksom irritation hos dem som ska bruka anläggningen. Glöm inte bort att samarbeta med handikappörelsen, uppmanade han, de vill vara med i tillgänglighetsarbetet.

Sedan 2007 finns en ny FN-konvention som ska stärka funktionshindrades rättigheter. Den innefattar krav på tillgänglighet för lokaler och kommunikationer, liksom för information och service. Konventionen är viktig referenspunkt för alla som kommer i kontakt med handikapp- och tillgänglighetsfrågor.

CHRISTIAN ARNET

DICK SANDBERG

VALDIMAR HAFSTEIN

KULTURARVETS ÅTERSPEGLINGAR

Dagens andra session handlade om hur vi använder och berättar om kulturarvet och om dess roll i krig och konflikter.

1. Att skapa historiskt intresse

Christian Arnet, vd för Svea Television, ville i sitt föredrag fokusera två saker: dels hur man säljer in ett stort kulturhistoriskt TV-projekt, dels hur man gör för att behålla publikens intresse.

Svea Television har bland annat producerat serierna "Hemliga rum" för SVT och "Häxornas tid" för TV4. Nu håller man på med ett stort projekt tillsammans med TV4; "Sveriges historia", som Christian Arnet visade smakprov från.

För att väcka intresse för ett historiskt projekt hos en inköpare krävs framför allt: 1. Engagemang. 2. Unicitet. 3. Kopplingar till något aktuellt i samtiden. 4. Mod (tänk stort, jobba mycket). 5. Långsiktighet (kan det bli en serie?). Många plattformar (TV, bok, museer, webb). 6. Involvering av kändisar. 7. Testpublik. 8. Uthållighet.

En viktig sak när man väl sålt in projektet är att inte överskatta publiken. Då tröttnar den snart. Var grundläggande, folk kan inte så mycket som man tror.

2. Kulturarv och försoning

Organisationen Kulturarv utan gränser grundades 1995, efter Jugoslaviens sammanbrott. KUG arbetar för att integrera kulturarvsfrågor i det internationella katastrof- och utvecklingssamarbetet. Målet är dock att inte bara prata utan också få saker gjorda, sa Dick Sandberg, arkitekt och rådgivare vid organisationen. Självt har han arbetat mycket i Kosovo, där Kulturarv utan gränser till exempel varit med och byggt upp flera albanska klanhus. Enligt organisationen förstördes husen efter att de ansvariga konsulterat en förteckning över kulturhistoriskt viktiga byggnader.

Exemplet visar att kulturarv kan vara sprängstoff vid konflikter. Att förstöra motståndarens historiska minnen är att slå mot hennes

identitet och skapa otrygghet. Å andra sidan kan uppbyggnaden av det förstörda inge hopp om försoning – en aspekt som faktiskt kan vara viktigare än själva bygget i sig, sa Dick Sandberg.

Att arbetet är svårt visar ett annat exempel från den kosovoserbiska enklaven Velika Hoca, där KUG arbetar för att restaurera historiskt värdefulla offentliga byggnader. Velika Hoca är en serbisk enklav i Kosovo. Såväl den ortodoxa kyrkan som ledningen för kulturarvsinstitutet i Belgrad har motarbetat projektet. Men kontakter mellan serber och det kosovoalbanska samhället leder till försoning och normalisering i regionen, är KUG:s övertygelse.

4. Kulturarv berör och skapar relationer

Introduktionen av begreppet "kulturarv" i språket har medfört en ny syn på hur vi uppfattar och förstår världen, sa Valdimar Hafstein, doktor i folkloristik från Islands universitet. Han påminde också om att det bara var tio år sedan (1998) som Riksantikvarieämbetet bytte ut sitt officiella engelska namn från "Central Board of National Antiquities" till "National Heritage Board".

Hafstein är intresserad av den politiska kraften hos begreppet som "kulturarv" (ett annat exempel är "miljö") och hur de på kort tid etablerat sig och kommit att utgöra viktiga grundvalar för hur vi kategoriserar världen. "Kulturarv" har mindre med det förflutna än nutiden att göra, slog Hafstein fast; kulturarv handlar framför allt om förändring!

Som exempel tog Hafstein den isländska nationalsporten glima, en typ av brottning som utövats i landet sedan tidig medeltid. Valdimar Hafstein visade en film från ett mästerskap 1930, då man på Island firade tusenårsjubileet av tingen i Thingvellir. Gliman ingick här i en manifestation för nationell identitet och modernitet. Brottarna i ålderdomlig utstyrsel utövade sin sport inför kostymklädda domare och med nationens flagga vajande i bakgrunden. Symboliskt sett var islänningarna inuti ringen ett urgammalt folk med urgamla traditioner, utanför var de moderna.

Under andra hälften av 1900-talet försvagades de nationella känslorna, vilket fick effekt också på synen på glima. Den nationella retoriken finns kvar, men omformad för att passa en global marknad. Glima har blivit ett typiskt isländskt, och därmed världsunikt, kulturarv. Den ger substans åt en kollektiv identitet, utförd i nuet men rotad i det förflutna.

Mat, hantverk, hus, idrott: allt kan återanvändas och uppstå i ny skepnad – som kulturarv. Ett sådant användande av det förflutna tydliggör framför allt en sak: att nuet är något helt annat än det vi lämnat bakom oss. Allt som inte är kulturarv är modernt. Tennis, till skillnad från glima, snabbmat till skillnad från färhuvad, ordbehandling till skillnad från broderi. Att ha ett kulturarv är att vara modern, sammanfattade Hafstein.

Idag utmanas de nationella monokulturerna av regioner, migrationer och urbefolkningars krav. Också här har kulturarvet betydelse. Kulturarvet blir en plats där vi kan ifrågasätta hegemonier och strukturer och föreslå nya metakulturella relationer till den officiella berättelsen. Kulturarv kan utgöra en scen för det ironiska subjektet och skapa distans till en pålagd kultur och kulturell identitet, sa Valdimar Hafstein.

Paneldiskussion om kulturarvets återspeglings

Vid den efterföljande diskussionen ställde Peter Aronsson frågan till Christian Arnet om Svea Television tar ett kulturpolitiskt ansvar i sina produktioner? Svaret blev att Arnet hela tiden känner ansvar för på vilket sätt han framställer det förflutna, men att han ibland tvingas förenkla och generalisera för att kunna göra fungerande TV.

Valdimar Hafstein pratade om hur lockande det kan vara att tänka och agera som alla andra. Därför är det så viktigt att ibland ta ett steg åt sidan och betrakta sig själv när man betraktar kulturarvet. Det ger en möjlighet att föreställa sig själv på ett annorlunda sätt, att utmana den officiella bilden av vad vi är och vad vi bör göra.

Apropå kulturarvets kraft påpekade Dick Sandberg att kulturarvet både kan skada och läka. Det viktiga för Kulturarv utan gränssers arbete är att alla invånare på en plats tar del i organisationens arbeten. Inte bara representanter för en etnisk, politisk eller religiös grupp.

Avslutning av Peter Aronsson och Inger Liliequist

Kulturarv är en lång förhandling av komplexa mål och meningar, sa Peter Aronsson i sin konklusion av höstmötet. Dess inneboende dynamik kan sammanfattas i en rad slitstarka dilemman, vilka ständigt är under diskussion. Exempel är spänningen mellan långsiktighet och aktualitet, återförtrollning och evidensbaserad, ovärderlighet och nyttobaserad.

Vilka strategier ska vi då använda i vårt arbete med kulturarvet? Aronsson föreslog en kunskapsinhämtning från flera källor, ett odlade av sammanhang för meningsutbyte och att vi hanterar slitstarka dilemman med omdöme.

Inger Liliequist tog därefter vid och tackade för ett givande höstmöte med många intressanta perspektiv. Hon påminde om vikten av att ibland ta ett steg tillbaka och reflektera över den egna verksamheten. Samtidigt menade hon att det arbete Riksantikvarieämbetet utför idag är av god kvalitet.

VIKTEN AV KULTURARV

2 DECEMBER

DOKUMENTATION HÖSTMÖTE 08

SKRIBENT: ANNA LARSDOTTER

FOTOGRAF: BENGT A. LUNDBERG OCH LARS LUNDQVIST

GRAFISK PROFIL: JENNY FRANCKE

LAYOUT: BIRGITTA SCHÖLANDER

www.raa.se